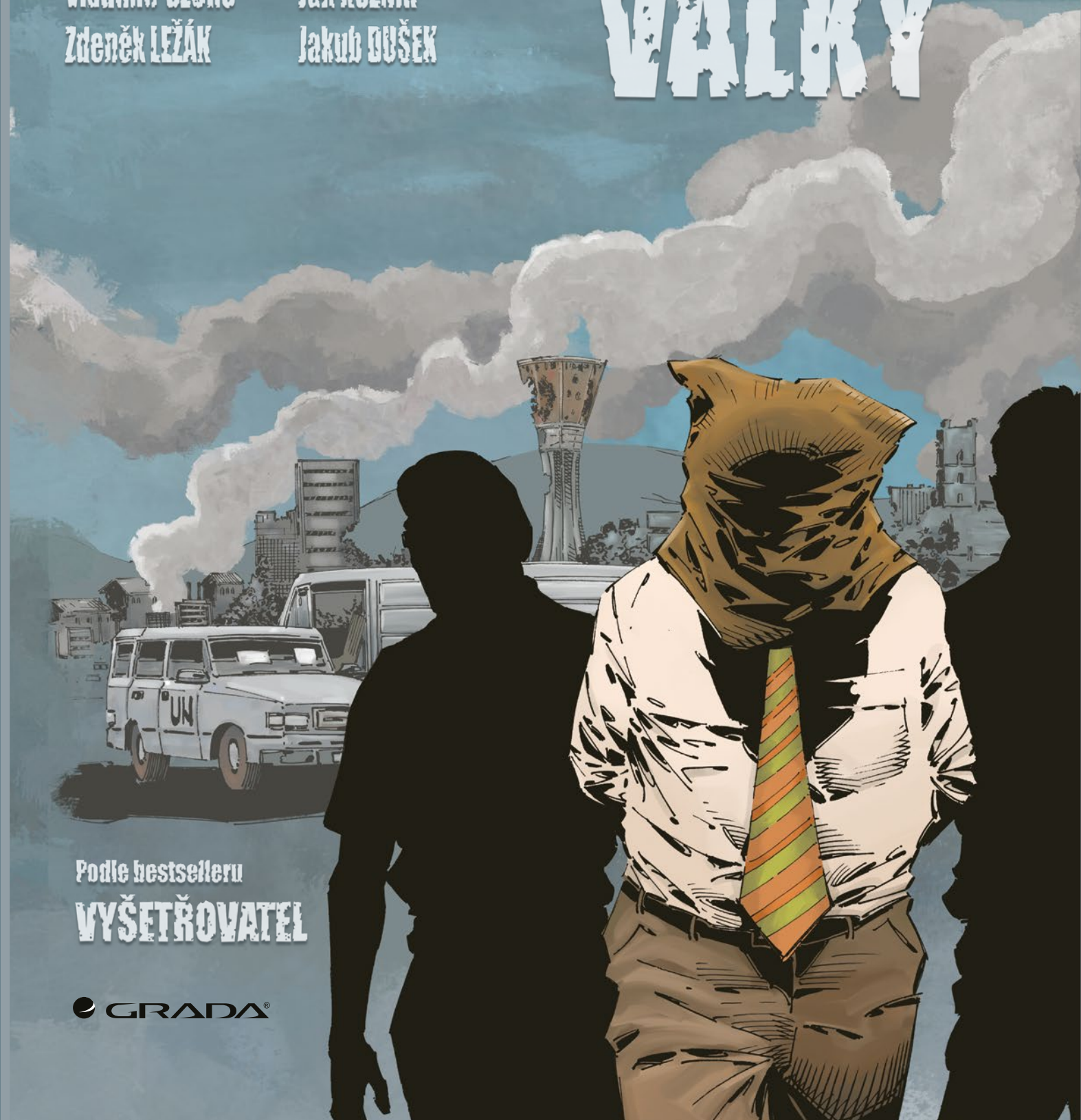

DĚMONI BALKÁNSKÉ

Vladimír DZURO
Zdeněk LEŽÁK

Jan KUŽNÍK
Jakub DUŠEK

VÁLKY

Podle bestselleru

VYŠETŘOVATEL

 GRADA®

Myšlenka, že na sklonku dvacátého století byli v dobyvačné válce v srdci Evropy zabíjeni příslušníci starého evropského národa a cíleně ničeno jeho staleté kulturní dědictví, je děsivá. Kniha *Vyšetřovatel* odhaluje utrpení chorvatských obět Vlastenecké války, komiksové vydání pak přímo vypovídá o tragické události z chorvatského Vukovaru – popravách na farmě Ovčara. Grafické zpracování má za cíl přiblížit skutečné hrůzy války mladším generacím, tíhnoucím k vizuálním vjemům, aby vlastní budoucnost utvářely s vědomím, jakou hodnotu má mír.

— **Ljiljana Pancirov, velvyslankyně, Velvyslanectví Chorvatské republiky v České republice**

Démony balkánské války začal stíhat jiný démon – dobrý avenger Vladimír. Z policejního rady Vacátka si vzal legendární myšlenku: „Pozor, pánové, nepodceňovat náhodu. Náhoda je mocná věc a v kriminalistice se s náhodou nesmí žertovat!“ Skoro tomu nevěřili, ale on šel a zatknul prvního válečného zločince dlouho po druhé světové válce. Vyšetřovatel Dzuro!

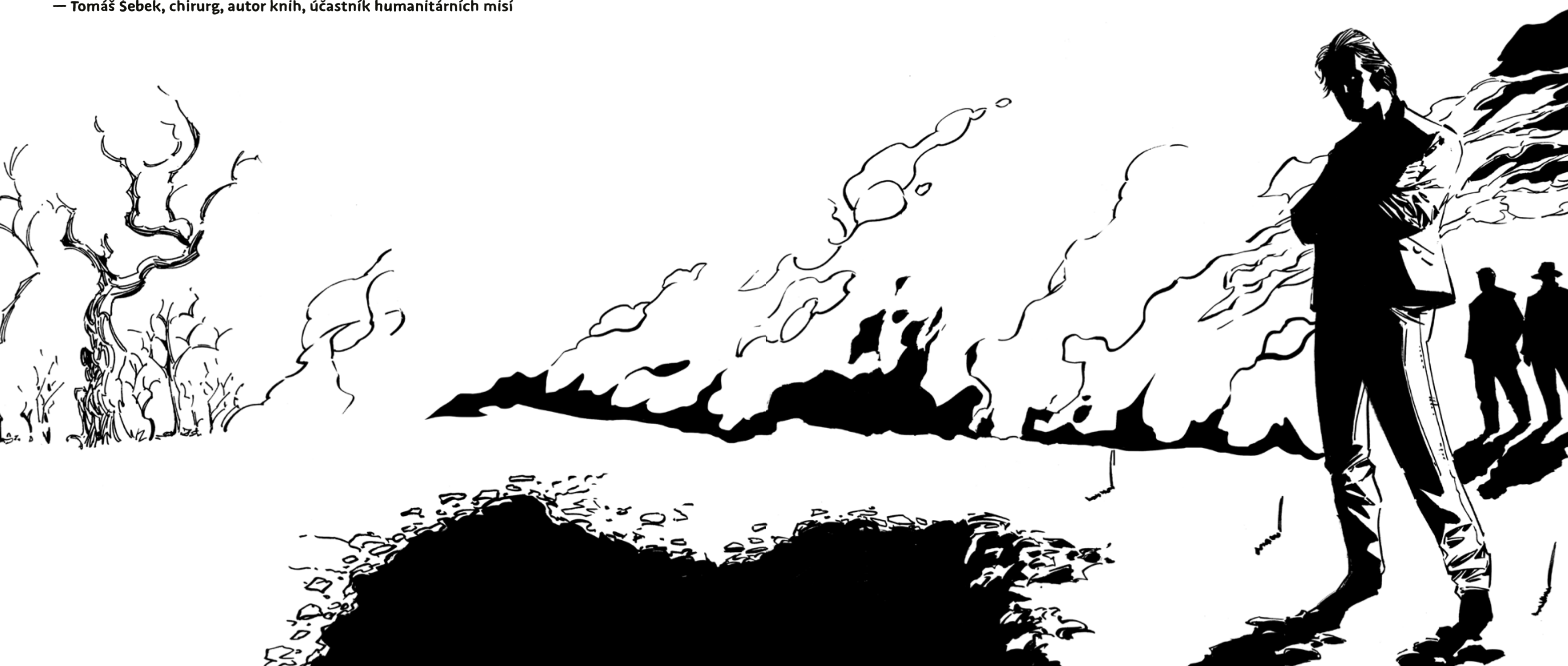
— **Tomáš Šebek, chirurg, autor knih, účastník humanitárních misí**

Kniha Vladimíra Dzuro je specifickou autobiografií muže, jenž má mimořádné znalosti, zkušenosti i zásluhy – a tedy přirozený respekt. Komiks *Démoni balkánské války* zachycuje působivou, dynamickou a graficky kvalitní formou zásadní momenty příběhu. Na konkrétních příkladech ukazuje, jak může vzniknout válka, jak se na tom podílí cílené dezinformace a jak těžké je zpětně pochopit, co, jak a proč se vlastně stalo. Tím vším je dnes toto dílo bohužel aktuální.

— **Alena Blažejovská, slovesná dramaturgyně a dokumentaristka Českého rozhlasu, profesorka Divadelní fakulty JAMU**

Vladimír Dzuro jako válečný vyšetřovatel zažil, kam až může vést nenávist a fake news a že se to netýká jen dob dávno minulých. Události jugoslávské války v poutavé komiksové podobě zprostředkovávají kruté příběhy nelidskosti, aniž by jejich poselství pozbylo na naléhavosti.

— **Petr Nutil, žurnalista, publicista, autor knih**

Kniha vychází s finanční podporou
MINISTERSTVA KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY

DÉMONI BALKÁNSKÉ

Vladimír DZURO
Zdeněk LEŽÁK

Jan KUŽNÍK
Jakub DUŠEK

VÁLKY

© Grada Publishing, a. s., 2022

Text © Vladimír Dzuro, Jan Kužník, Zdeněk Ležák, 2022

Illustrations and Graphic Design © Jakub Dušek, 2022

ISBN 978-80-271-3260-7

Grada Publishing

INTRO

Rozpadem Osmanské říše a Rakousko-Uherska po skončení první světové války v roce 1918 došlo poprvé v novodobé historii ke spojení jižních Slovanů do suverénního státu. Království Slovinců, Chorvatů a Srbů získalo v roce 1922 mezinárodní uznání a o sedm let později se přejmenovalo na Království Jugoslávie. Tento stát se rozkládal na území jihovýchodní a střední Evropy po většinu 20. století a za dobu své existence vystřídal několik forem uspořádání. Často se ale měnila jeho rozloha, stejně jako obyvatelstvo.

V dubnu 1941 byla Jugoslávie napadena a velmi rychle obsazena fašistickým Německem a Itálií. Krátce po vstupu německých armád byl v Záhřebu vyhlášen Nezávislý stát Chorvatsko, v jehož čele stanuli chorvatští fašisté. Již v srpnu téhož roku zřídilo fašistické vedení koncentrační tábor Jasenovac, ve kterém mezi lety 1941 až 1945 zahynulo na 100 000 osob, převážně Srbů, Židů, Romů, ale i Chorvatů, kteří odmítali fašistický režim. Zbytek Jugoslávie byl rozdělen na menší části a okupován Německem, Itálií, Bulharskem a Maďarskem.

V Jugoslávii se záhy zformoval odpor proti okupaci, hlavní iniciativu v něm převzali komunističtí partyzáni pod vedením Josipa Broze Tita. V roce 1943 vyhlásili Demokratickou federativní Jugoslávii, kterou politicky, materiálně i omezeně vojensky podporovali Spojenci (včetně Sovětského svazu) i nekomunistický exil s králem Petrem II. V dubnu 1945 pak Titovi partyzáni již kontrolovali celé území Jugoslávie.

Po druhé světové válce se moci v zemi definitivně chopili komunisté a země byla přejmenována na Federativní lidovou (později socialistickou) republiku Jugoslávii, kterou tvořilo šest socialistických svazových republik: Srbsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Slovinsko a Černá Hora. K Srbsku byly připojeny ještě dvě autonomní oblasti, Vojvodina a Kosovo. Vlady se ujal Josip Broz Tito, který ve funkci prezidenta setrval až do své smrti v roce 1980. Jako jediný komunistický politik se Tito dokázal postavit sovětskému politickému vůdci Josifu Stalinovi, a proto byla Jugoslávie západními zeměmi považována za lepší a svobodnější formu socialismu. Toto hodnocení se ale ukázalo být zcela chybným. Již krátce po Titově smrti země zabředla do hluboké politické a ekonomické krize způsobené neschopností politických elit šesti republik domluvit se na stabilním modelu vlády. Neustálé diskuse o reformě federace skončily krachem, stejně jako hospodářství státu. Měna se zhroutila a navzdory snahám o reformu se v létě 1991 začala federace rozpadat.

Válka v Jugoslávii byla sérií konfliktů, které začaly jako etnické nepokoje a přerostly v nelítostnou válečnou řež. Nejvyhraněněji se tato nenávist projevila mezi Srby a Chorvaty v Chorvatsku, ale záhy v ještě vražednějším rozsahu explodovala v multietnické Bosně a Hercegovině. Celý svět s hrůzou pozoroval, jak jsou nedostatečně vyzbrojené jednotky OSN v rámci mírové mise UNPROFOR ve snaze zabránit nesmyslnému vyvražďování zcela bezmocné. Odhodlaní nacionalističtí balkánští vůdci načrtli koncept etnického čištění a vzápětí ho uvedli do života. Jeho fatálním důsledkem bylo více než 130 000 obětí na životech a dva a půl milionu uprchlíků. Byla to příliš vysoká daň za vznik nových nezávislých států. Krutosti páchané všemi stranami konfliktu neměly v Evropě od dob druhé světové války obdoby. Válečný konflikt v bývalé Jugoslávii dokázaly dostat pod kontrolu až v roce 1995 vojenské jednotky NATO v rámci Daytonské mírové smlouvy a o čtyři roky později ozbrojeným zásahem v Kosovu.

V roce 1993 zřídila Rada bezpečnosti OSN Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, jehož cílem bylo vyšetřit válečné zločiny a přivést před spravedlnost ty, kteří za páchaní zločinů zodpovídali.

Jak jasně dokazují východoevropské události z jara 2022, téma války a vyšetřování válečných zločinů je v Evropě bohužel stále velmi aktuální. Život v míru se nám často zdá být jen otřepanou frází z propagačních letáků politických stran, ale platí to jen do doby, než v našem sousedství vybuchne první granát, shoří nám dům se vším, co jsme měli, včetně fotografií a vzpomínek, a naši nejmilejší skončí v masovém hrobě, jako se to stalo na farmě Ovčara v Chorvatsku v listopadu 1991.

Doufejme, že tento komiks nám všem připomene, co pojem mír skutečně znamená. A zejména nám připomene, že se musíme všichni aktivně přičinit o to, abychom žili ve státě, který se dokáže ubránit případné agresi, udržet pro své občany svobodu a uchovat naši krásnou zemi i pro další generace.

— Vladimír Dzuro

Věnováno nevinným obětem
bratrovražděné války v zemích bývalé Jugoslávie bez ohledu
na jejich národnost či etnickou příslušnost.

Názory vyjádřené v této knize jsou
pouze názory Vladimíra Dzuro a nemusí se shodovat
s oficiální politikou nebo postoji Organizace spojených národů,
popřípadě Mezinárodního trestního tribunálu
pro bývalou Jugoslávii.

Vladimír Dzuro působil více než devět let
v týmu pověřeném vyšetřováním válečných zločinů Srbů
v Chorvatsku a Západní Bosně. Z toho důvodu kniha
pojednává převážně o zločinech Srbů na území
Chorvatska, Bosny a Hercegoviny.

EMOCE NEBO FAKTA?

Je přípustné, aby válečný fotograf pohnul zbraní mrtvého kvůli lepší kompozici? Je správné, když dokumentarista využije deštivé počasí, aby podprahově podtrhl neradostnou situaci v ději? A co když u hrobu malé holčičky počká na duhu, která do jinak obyčejného záběru dodá přímo neskutečný koktejl emocí? Jak moc lze upravovat výsledné sdělení, aby stále byla zachována jeho faktická správnost?

Když jsme s Vladimírem podle jeho knihy *Vyšetřovatel* připravovali tento komiks, často jsme řešili situace, kdy bylo nutné děj posunout dopředu pomocí nějakého zjednodušení. Můžeme například nechat malého chlapce zavraždit ostřelovačem před budovou UNPROFOR, nebo je nutné, aby – jako ve skutečnosti – zemřel na parkovišti kousek vedle? Změní těch pár metrů něco? Pro vyprávění pomocí kraťoučkových komiksových bublin se zdály takové drobné změny nezbytné. Vladimír však vždy dohlédl na to, aby se (pokud možno) neděly. Můj argument „že takto to bude v obrázkovém vyprávění vypadat lépe a podstatu příběhu to neovlivní“, uznal jen v několika málo případech.

Každý úspěšný marketér i populární politik ví, že nejdůležitější jsou emoce. Nikoliv nutně fakta. Na emocích stojí celosvětový raketový úspěch Facebooku a jeho následovníků. Právě emoce totiž dokážou v lidech probudit potřebnou sílu. Ať už k impulzivnímu nákupu, vhození správného lístku do volební urny nebo k pozvednutí zbraně... K vzednutí emocí často slouží nejrůznějším způsobem šířené polopravdy i dokonalé dezinformace. V geopolitické rovině čelíme snaze vytvořit atmosféru, ve které neexistuje jednoznačná pravda. Právě takové prostředí je totiž pro efektivní probouzení emocí ideální.

Na následujících stránkách najdete příběh, který se odehrává během vleklého válečného konfliktu nedaleko hranic České republiky. Umírali v něm nevinní lidé i kvůli takzvaným „fake news“. Sousedé z ulice se začali navzájem vraždit, protože jeden byl vyznání nebo národnosti A a druhý patřil k B. Stačilo jen „ve správnou chvíli“ vypustit lživou informaci, která vyvolala dostatečně silné emoce. Následovaly masakry, jaké civilizovaná Evropa nepamatovala od dob druhé světové války.

Původně měl být tento komiks varováním před tím, jak může jednoduše a doslova ze dne na den propuknout válka. To se však ve chvíli, kdy píšu tyto řádky a kdy dopadají bomby necelých 800 kilometrů na východ od Prahy, zdá být zbytečné. Snad tedy ve vás alespoň vyvolá ty správné emoce.

— Jan Kužník

NEW YORK, SÍDLO OSN, SOUČASNOST...

JMENUJI SE
VLADIMÍR DZURO
A JSEM ČECH.

V 90. LETECH JSEM
JAKO ZAMĚŠTNANEC OSN
PŮSOBIL BĚHEM VÁLKY
V ROZPADAJÍCÍ SE JUGOSLÁVII.

STAL JSEM SE VYŠETŘOVATELEM
MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO
TRIBUNÁLU PRO BÝVALOU JUGOSLÁVII
V NIZOZEMSKÉM HAAGU.

V TĚTO FUNKCI
JSEM SE PODÍLEL NA
VYŠETŘOVÁNÍ JEDNOHO
Z NEJZNÁMĚJŠÍCH
VÁLČNÝCH ZLOČINŮ
V JUGOSLÁVSKÝCH
VÁLKÁCH.

MASAKRU
CIVILNÍHO
CHORVATSKÉHO
OBYVATELSTVA
VE VUKOVARU.

V DOBĚ, KDY SE
ODEHRÁL, JSEM S UDÁLOSTMI
V JUGOSLÁVII JEŠTĚ NEMĚL
NIC SPOLEČNÉHO.

PRACOVAL
JSEM JAKO
DETEKTIV NA
KRIMINÁLCE
V PRAZE 10.

O TOM, CO SE TEHDY VE VUKOVARU
STALO, PODAL SVĚDECTVÍ JEDEN Z MÁLA
PŘEŽIVŠÍCH, CHORVAT S ČESKÝMI KÖRENY,
ZDENKO NOVAK.

FARMA OVČÁRA NEDALEKO VUKOVARU, KRÁTCE PO PŮLNOCI 21. LISTOPADU 1991...

MUSÍME PRYČ!

SLYŠÍTE MĚ VŮBEC?

JO, SLYŠÍME. KDYŽ BUDEME UTÍKAT, POBIJOU NÁS!

RADŠI SEĎ NA PRDELI A DĚLEJ, CO TI ŘÍKAJ.

POSTRÍLEJ NÁS TAK JAKO TAK! KAM MYSLÍTE, ŽE NÁS VEZOU?

NĚKDE NÁS ODPRÁSKNOU, ABY TO NESLYŠELI OSTATNÍ.

NEPŘEHÁNĚJ!

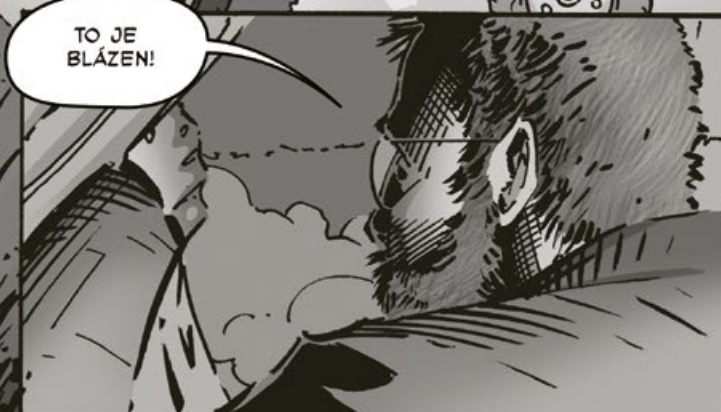
ZA NÁMI NIKDO NEJEDE.

JESTLI NEJDETE, JDU SÁM!

DRŽ UŽ HUBU, ZDENKO!

JEŠTĚ NÁS PŘIVEDEŠ DO MALÉRU.

TO JE BLÁZEN!

JESTLI HO
DOSTANOU, MŮŽE
SI ZA TO SÁM.

VYPADÁ TO,
ŽE SI HO NIKDO
NEVŠIML.

NEPŮJDEME
TAKY?

POZDĚ.
TÁMHLE
UŽ JSOU
SVĚTLA.

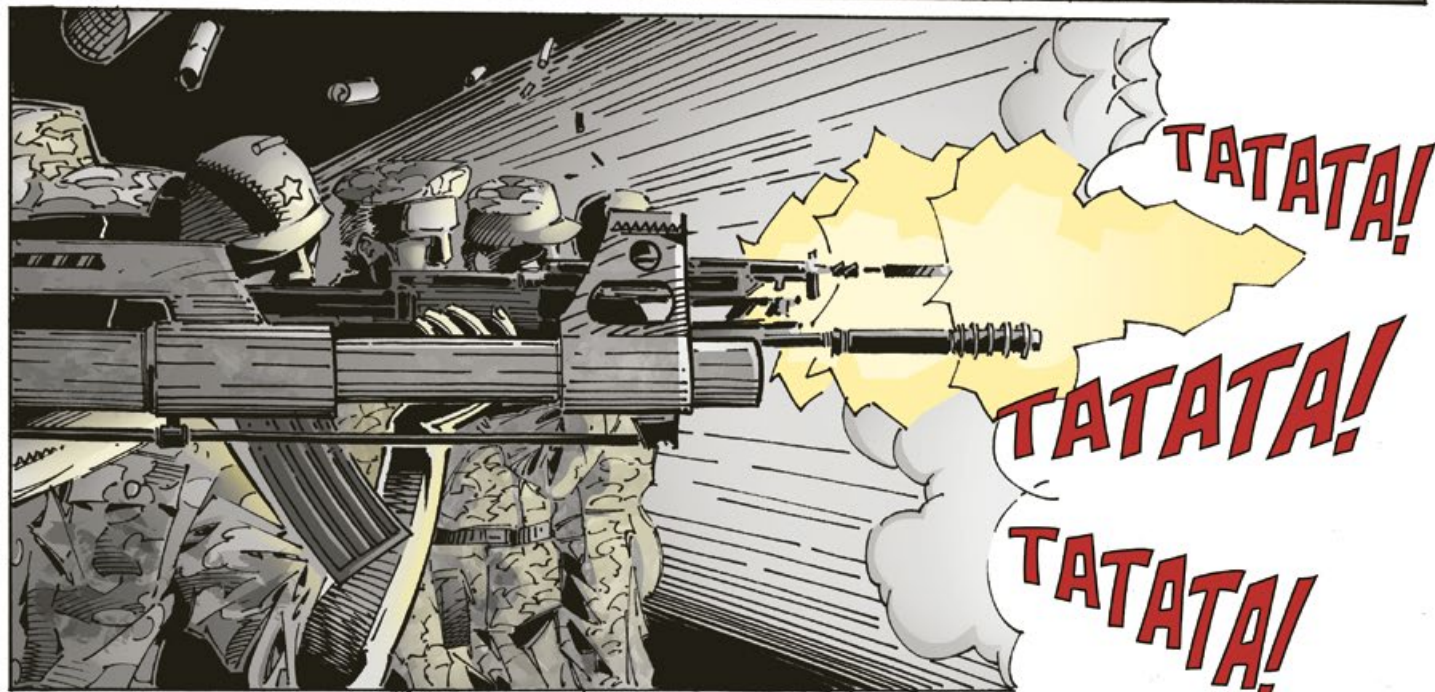
VŠICHNI VEN!

CO TO?

TO PŘECE
NEMŮŽOU!

FARMA OVČARA NEDALEKO
VUKOVARU, 18. ŘÍJNA 1992...

MÁTE PRAVDU,
DOKTORE, MOHLO
BY TO BÝT TADY.

JÁ JSEM Z TOHO
VALNÍKU SESKOČIL
UŽ NĚKDE KOUSEK
ZA FARMOU.

PAK TO TRVALO
JEŠTĚ ASI ČTVRT
HODINY, NEŽ JSEM
USLYŠEL STŘELBU.

MOHLO TO BÝT TADY. ALE TO
VÍTE, BĚŽEL JSEM O ŽIVOT, TAK JSEM
MOC NESLEDOVAL ČAS ANI SMĚR.

PODLE MAPY BY
TO BYLO LOGICKÉ
MÍSTO PRO MASOVÝ
HROB.

DOKTORE
SNOWE!

JSME
TU SPRÁVNĚ,
DOKTORE.
GRATULUJI
K PŘESNÉMU
ODHADU.

PRO MĚ OSOBNĚ
ZAČALA VÁLKA V JUGOSLÁVII
V SARAJEVU V ROCE 1994.

PRAHA LHOTKA...

PRACOVAL JSEM TEHDY
V POBOČCE INTERPOLU
V PRAZE A RYCHLE MI DOŠLO,
ŽE KANCELÁŘSKÁ PRÁCE
NENÍ NIC PRO MĚ.

CHYBĚLA MI AKCE
A POHYB V TERÉNU,
NA KTERÉ JSEM BYL
JAKO KRIMINALISTA
ZVYKLÝ.

INTERPOL BYL
PRO MĚ ZLATÁ KLEC.

PROTO JSEM ODPOVĚDĚL
NA INZERÁT, VE KTERÉM
SHÁNĚLI CIVILNÍ ZAMĚSTNANCE PRO
MÍROVÉ JEDNOTKY UNPROFOR
V BÝVALÉ JUGOSLÁVII.

ZANEDLOUHO UŽ JSEM
SEDĚL V LETADLE DO
ZÁHŘEBU, ABYCH SE
ZÚČASTNIL POVINNÉHO
ŠKOLENÍ.

POLNÍ LAZARET, ZÁHŘEB, ÚNOR 1994...

... JENŽE...

... MŮJ VSTUP DO
VÁLKY NEBYL PRÁVĚ
ROMÁNOVÝ.

PO PŘÍLETU
SE MI UDĚLALO ZLE
A DOKTÓŘI NEVĚDĚLI
PROČ.

A PAK JSEM
SE NAJEDNOU
PROBUDIL Z BEZVĚDOMÍ
V AMERICKÉ POLNÍ
NEMOCNICI M.A.S.H...

... S AKUTNÍM ZÁNĚTEM
SLEPÉHO STŘEVA MĚ TAM
DOVEZLI DOSLOVA NA
POSLEDNÍ CHVÍLI.

VÁLEČNÁ
CHIRURGIE, DĚSIVĚ
FUNKČNÍ VYBAVENÍ, LATRÝNY
ODDĚLENÉ OD OKOLÍ JEN
CELTOU, ÚZKÉ ROZKLÁDACÍ
KAVALCE.

DO SARAJEVA
JSEM TEDY VYRAZIL
OPROTI PLÁNU O NĚCO
POZDĚJI.

M*A*S*H

LETIŠTĚ, ZÁHŘEB, DUBEN 1994...

LETECKÁ SPOLEČNOST SE JMENOVALA "MAYBE" AIRLINES.

MOŽNÁ POLETÍME, MOŽNÁ NE.

MAYBE AIRLINES SARAJEVO
NORMOVCON UNPROFOR

TA VESTA PATŘÍ POD ZADEK.

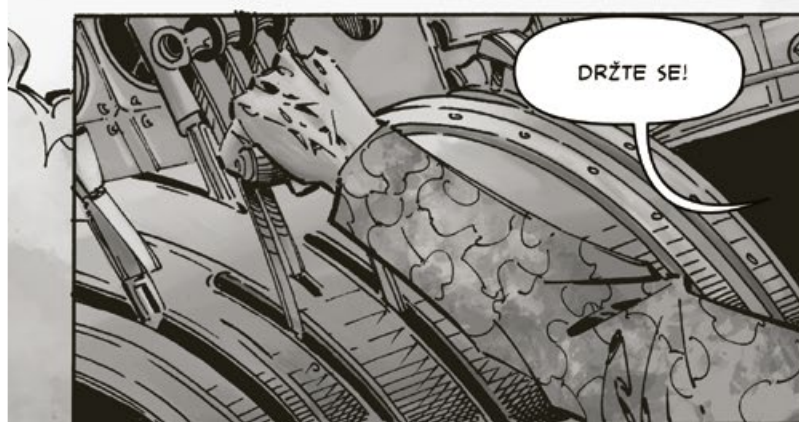
POKUD NA NÁS BUDOU STRÍLET, KOUPIŠ TO NEJSPÍŠ TAM DOLE...

... A VESTA TĚ MŮŽE ZACHRÁNIT PŘED OCHRŤNUTÍM.

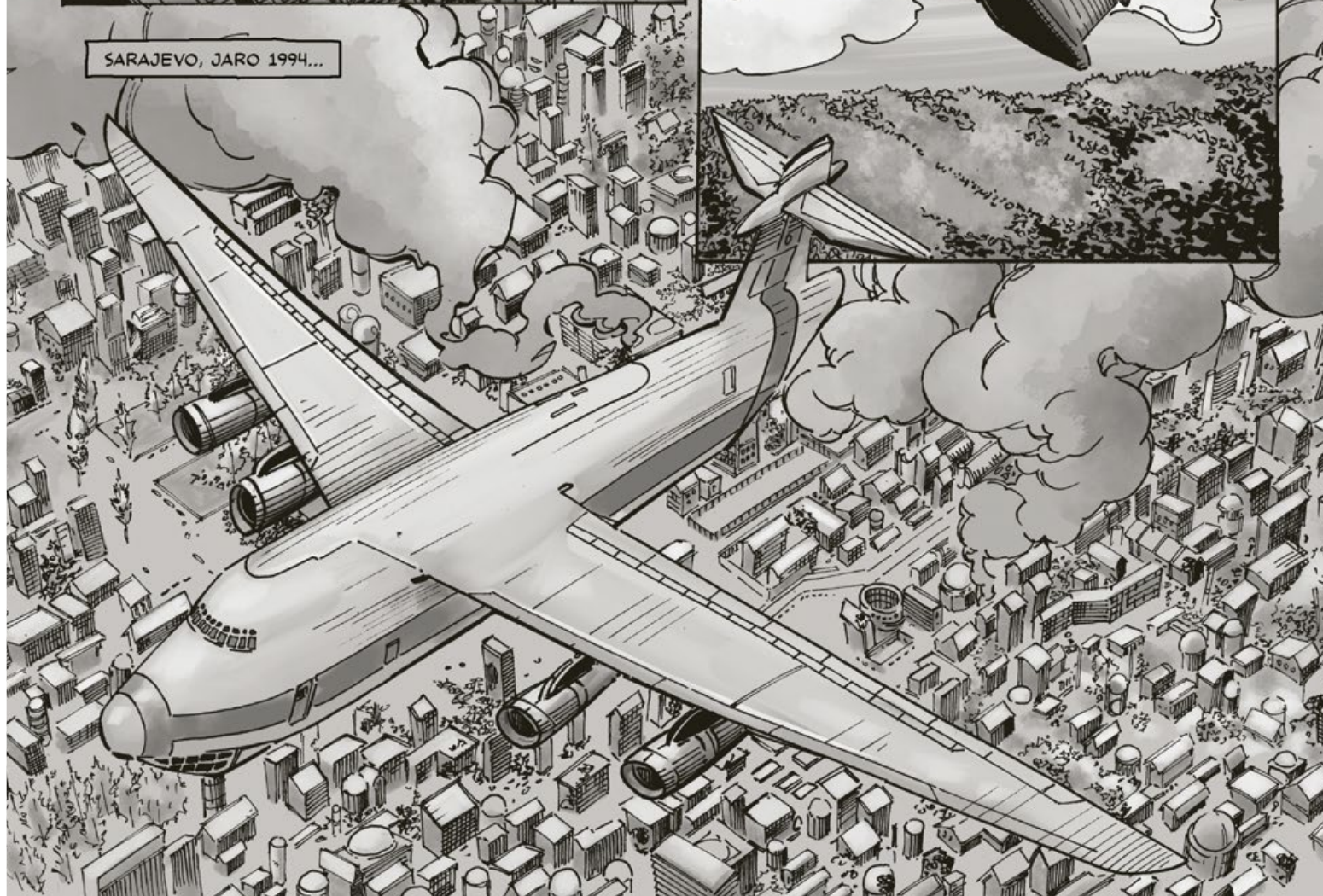

DÁMY A PÁNŮVĚ, STARTOVAT BUDEME ZOSTRA. JEDINĚ TAK MINIMALIZUJEME PRAVDĚPODOBNOST ZÁSAHU.

*MAYBE ZNAMENÁ V ANGLIČTINĚ MOŽNÁ OFICIÁLNĚ SE AEROLINKY JMENOVALY UNPROFOR MOVCOM - MOVEMENT CONTROL

DRŽTE SE!

SARAJEVO, JARO 1994...

JESTLI SE TY KONTEJNERY UTRHNOU, JE PO NÁS!

TO PŘISTÁNÍ PŘIPOMÍNALO SPÍŠ VOLNÝ PÁD, A JEŠTĚ JSME MĚLI ŠTĚSTÍ, KOUKÁM!

ODVEZU VÁS NA VELITELSTVÍ A PAK SI MUŠÍTE NAJÍT UBYTOVÁNÍ.